

Tiba Bolle & Inge van Meelis
Universiteit van Amsterdam
Contact: tiba.bolle@itta.uva.nl

Visie op taal leren: motivatie is de sleutel

1. Inleiding

Het is voor een docent in het (v)mbo niet altijd even gemakkelijk om een klas gemotiveerd en actief aan het werk te krijgen. Leerlingen in het (v)mbo tonen weinig interesse voor de meer theoretische vakken, de rekenlessen en de lessen Nederlands. In het (v)mbo zijn de verschillen tussen leerlingen groot wat betreft taalvaardigheid. Er zijn relatief veel leerlingen met een andere moedertaal en leerlingen met dyslexie of leerproblemen. Voor hen is een meer theoretische opleiding geen haalbare kaart. Ook zijn er relatief veel leerlingen met motivatie-, gedrags- en concentratieproblemen. Vaak zijn leerlingen in het (v)mbo verbaal wel sterk. Maar hun schoolse taalvaardigheid en leesen schrijfvaardigheid laten te wensen over, wat zowel hun schoolprestaties als hun motivatie negatief beïnvloedt.

Motivatie is, wat ons betreft, de sleutel tot leren, zeker als het gaat om taalvaardigheid. Als docent in het (v)mbo heb je meer invloed op de motivatie van je leerlingen dan je denkt. Motivatie is immers geen statisch gegeven. Leerlingen motiveren, is een cruciaal aspect van effectieve didactiek. Er is een wisselwerking tussen 'de leeromgeving', 'de didactiek' en 'de motivatie en bereidheid van de leerlingen om te leren'. Hierna belichten we een aantal aspecten van lesgeven die vooral van invloed zijn op de motivatie van de leerlingen en daarmee ook de effectiviteit van je onderwijs bepalen.

2. Doelgericht werken in een praktijkgerichte context

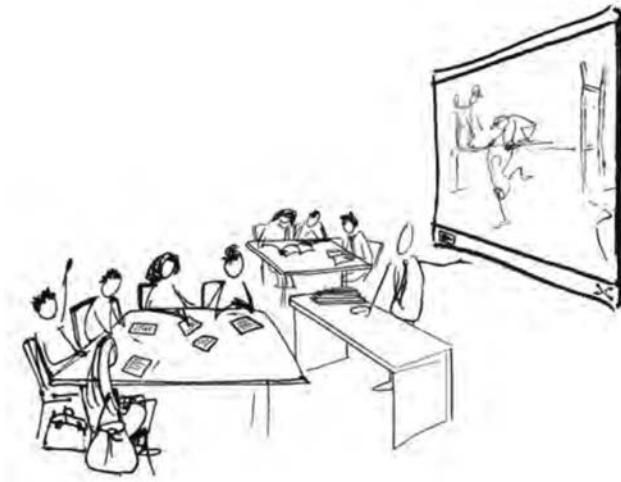
Een leeromgeving is motiverend wanneer leerlingen het gevoel hebben dat ze iets zinvol leren en uitgedaagd worden om zichzelf te verbeteren. Het doel van een onderwijs- of leeractiviteit moet uitdagend en duidelijk zijn en zichtbaar gerelateerd aan 'de echte wereld', buiten de muren van de school (Hattie & Timperley 2007). Voor het beroepsonderwijs betekent dat dat de leerdoelen en -activiteiten worden verbonden aan de beroepspraktijk, net als de reflectie hierop (Van Schaik 2013). Het gaat om het creëren van betekenisvolle, levensechte contexten, als middel om de schoolse betrokkenheid te bevorderen (Elffers 2011). Ook de ontwikkeling van een arbeidsidentiteit is een motiverende factor (Peetsma & Van der Veen 2008). Dat houdt in dat leerlingen ontdekken in welk werk hun talenten en ambities het beste tot hun recht komen. Inzicht in het persoonlijk belang van leren voor toekomstige mogelijkheden, versterkt de motivatie.

3. Tegemoetkomen aan de behoefte aan autonomie

Wanneer leerlingen meer controle krijgen en zelfstandiger worden, ervaren ze een gevoel van autonomie. Dat heeft een onmiddellijke weerslag op hun motivatie en leerhouding. Om leerlingen zo zelfstandig mogelijk te laten (samen)werken, is het zaak in de leersituatie de juiste combinatie van uitdaging en ondersteuning te bieden. Door leerlingen keuzemogelijkheden te geven, binnen bepaalde kaders, kom je tegemoet aan hun behoefte aan autonomie (Schuit et al. 2011).

4. Een goede relatie opbouwen met leerlingen

Als docent zet je in op een goed contact met je leerlingen en stimuleer je dat ook voor leerlingen onderling. Dat geeft leerlingen een gevoel van veiligheid, acceptatie, waardering en respect en stimuleert een open leerhouding. Bij elk leerproces hoort immers ook fouten maken, verbeterd worden en het nog een keer proberen. In een leer- en onderwijssituatie wordt zichtbaar wanneer je iets (nog) niet kunt. Voor veel jongeren is 'erbij horen' een sterke drijfveer. Ze vallen niet graag op, noch door goede prestaties, noch door slechte prestaties. Er moet een sfeer van vertrouwen ontstaan waarin fouten maken voor leerlingen acceptabel is, omdat ze nu eenmaal iets nieuws aan het leren zijn. Een positieve relatie met jou als docent en een veilige werksfeer in de klas zijn essentiële voorwaarden voor leerlingen om iets te kunnen leren (Stevens 2010).

© Martina Strusny, Haarlem.

5. Vertrouwen in het eigen kunnen stimuleren

Een leerling die verwacht dat hij zal slagen in een taak, zal er enthousiast mee aan de slag gaan. Het gevoel competent genoeg te zijn om een taak uit te voeren, is een belangrijke motivatiebron. Als docent kun je invloed uitoefenen op het gevoel van competentie van leerlingen door je vertrouwen uit te spreken in hun kennis en kunde. Ook de manier waarop je opdrachten aanbiedt, kan bijdragen aan het zelfvertrouwen van de leerling. Een leerling krijgt meer vertrouwen in zijn eigen kunnen als een opdracht overzichtelijk is, als de eisen eenduidig zijn, en als duidelijk is wie hij kan vragen om ondersteuning. Een leerling die problemen heeft met de leerstof of met de taken, raakt gedemotiveerd en haakt misschien af. Tijdig steun bieden bij moeilijkheden is dus belangrijk. Daarnaast draagt elk compliment over wat een leerling zelf heeft bereikt bij aan zijn gevoel van competentie (Stevens 2010).

6. Samenwerkend leren aanmoedigen

Samenwerkend leren heeft een positief effect op de verbondenheid tussen leerlingen onderling en op het vertrouwen in het eigen kunnen (Schuit et al. 2011). Het draagt daarom bij aan de motivatie van leerlingen en aan een stimulerende leeromgeving. Samenwerkend leren wordt door leerlingen pas als waardevol gezien als de docent het proces goed begeleidt. Dat betekent dat je als docent coacht en bijstuurt bij het actief luisteren naar elkaar, het omgaan met meningsverschillen, het elkaar helpen om de stof te begrijpen, het maken van een tijdsplanning en het geven en ontvangen van feedback. Om leerlingen goed samen te laten werken, is het nodig een structuur te bieden

door bijvoorbeeld in samenspraak regels voor samenwerking op te stellen (Hijzen 2006). Als collega-docenten ook zo werken, is het effect des te groter.

7. Krachtige feedback inzetten

Ook feedback is van grote invloed op de motivatie van leerlingen en versterkt het leer-effect van een activiteit. Niet alleen feedback op de resultaten is effectief, ook feedback op de aanpak van de taak en op de (leer)houding. Feedback is effectief als het nauw aansluit bij de gegeven instructie en de gestelde doelen. Instructies en doelen moeten dus helder en specifiek zijn. Dan pas is het mogelijk om ook tussentijds goed bij te sturen met gerichte feedback op het doel van de taak, het begrip van de leerstof en de gekozen aanpak van de leerling. Dat leidt tot meer succes en meer zelfvertrouwen bij leerlingen. Daarnaast laat je met positieve feedback zien wat goed is gegaan in de aanpak en uitvoering van een taak en wat dus voor herhaling vatbaar is (Hattie & Timperley 2007).

8. Invulling van de lessen Nederlands

Leerlingen in het (v)mbo lopen niet allemaal even warm voor opdrachten of leerstof over algemene onderwerpen, tenzij de onderwerpen aansluiten bij hun persoonlijke interesses en (leer)doelen. Veel situaties uit de beroepsopleiding bevatten een talige component. Dat houdt in dat docenten Nederlands kunnen aansluiten op beroepsgerichte contexten en zo betekenisvolle leerinhoud kunnen realiseren. Leerlingen zien het nut en belang van Nederlands in, wanneer de leerstof Nederlands gericht is op het uitvoeren van beroepsgerichte taaktaken en het leveren van taalprestaties in de beroepsopleiding. In de les Nederlands kan aandacht besteed worden aan stageopdrachten, aan vakteksten uit studieboeken of aan projecten en werkstukken die voor andere vakken moeten worden uitgevoerd. De docent Nederlands kan leerlingen ondersteunen bij het voorbereiden van presentaties, het voeren van gesprekken en het schrijven van verslagen. En de taaldocent kan ervoor zorgen dat feedback gegeven wordt op de taalproductie (door hemzelf, andere leerlingen of vakdocenten), gericht op inhoud en vorm. Deze doelgerichte, functionele benadering van het onderwijs Nederlands vraagt natuurlijk wel de nodige samenwerking en afstemming tussen taal- en beroepsvakdocenten.

Deze tekst is een bewerking van een tekst uit *Taalbewust beroepsonderwijs. Vijf vuistregels voor effectieve didactiek*.

Referenties

- Bolle, T. & I. van Meelis (2014). *Taalbewust beroepsonderwijs. Vijf vuistregels voor effectieve didactiek*. Bussum: Coutinho
- Elffers, L. (2011). *The transition to post-secondary vocational education. Students' entrance, experiences and attainment*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- Hattie, J. & H. Timperley (2007). "The power of feedback". In: *Review of Educational Research*, 77 (1), p. 81-112.
- Hijzen, D.M. (2006). *Students' goal preferences, ethnocultural background and the quality of cooperative learning in secondary vocational education*. Leiden: Universiteit Leiden.
- Peetsma, T. & L. van der Veen (2008). *Een tweede onderzoek naar de beïnvloeding van motivatie bij vmbo-leerlingen*. Amsterdam: SCOKohnstamm Instituut.
- Schuit, H., L. de Vrieze & P. Slegers (2011). *Leerlingen motiveren. Een onderzoek naar de rol van leraren*. Heerlen: Ruud de Moor Centrum.
- Stevens, L. (2010). *Zin in onderwijs*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
- Teitler, P. (2013). *Lessen in orde. Handboek voor de onderwijspraktijk*. Bussum: Coutinho.

Ronde 2

Maarten De Beucker
Scheppersinstituut Deurne & Antwerpen
Contact: maarten.debeucker@hotmail.com

Strategisch ten strijde met taal: een schot in de roos

1. Inleiding

Met bijna 20 jaar ervaring in het Vlaamse beroepsonderwijs werd ik regelmatig geconfronteerd met taalproblemen. Dat beroepsleerlingen, meer nog dan anderen, worstelen met de Nederlandse taal, lijkt ook vanzelfsprekend. De aanpak van dat probleem is echter allerminst evident. In dit artikel ga ik in op zes pijlers die leerkrachten kunnen helpen om strategisch en doelbewust om te gaan met het vak Nederlands in het bso.